

Е. С. Соловей

Бурлеск

БУРЛЕСК (франц. burlesque, від італ. burla – жарт) – засіб комічного, пародійного у літературі, іноді і в музиці. Коміч. ефект досягається невідповідністю між змістом і формою його відтворення: умисним поєднанням «високої» теми у зниженому, просторіч., іноді вульгариз. стилі (цей різновид Б. відомий також під назвою «травестія») або ж, навпаки, «низької» теми у високому, піднесено-героїч. стилі. Б. є гол. прийомом для жанру ірої-коміч. поеми – від давньогрец. епосу «Батрахоміомахія» Пігрета Корійського (укр. переспів – «Жабомишодраківка» К. Думитрашка, 1859), що пародіював «Іліаду» Гомера, до «Енеїди» І. Котляревського (1798– 1809, повне вид. 1842). Б. характерні перебільшення, коміч. наслідування, парадокс. стосунки між об'єктом і манерою зображення; сміховинна імітація надмір. піднесеності певного твору або жанру зазвичай дужча (щодо заг. тону і стилю), ніж у пародії. До Б. вдавався у своїх творах Аристофан. Формою Б. були сатир. п'єси, блазенські інтерлюдії у драмах 16 ст. Європ. середньовіччя культивувало Б. у творчості вагантів, голіардів, скоморохів (карнавальний «світ навиворіт»). Особливе поширення Б. у 17–18 ст. як вияву опозиції до класицизму засвідчене «Virgile travesty» («Перелицьованим Вергілієм», у 7-ми т., 1648–53) П. Скаррона, творами Г. Філдінґа; класич. зразком Б. вважають «The Beggar's Opera» («Оперу злидаря», 1728) англ. письменника Дж. Ґея, що пародіювала італ. оперу.

В укр. літературі Б. широко побутував у 16 – 1-й пол. 19 ст. Школярі, мандрівні дяки, семінаристи були авторами бурлеск. творів у жанрах різдвяних, великод. і «нищенських» віршів, «шкільної драми», вертепу, інтермедії. У гуморист.-сатир., часто анонім. творах 17–18 ст. Б. є стильовою домінантою («Житіє і страданіє» І. Турчиновського, інтермедії до драм «Отець Негребецький», «Плач київських монахів» М. Довгалевського). «Пісні Гараська» П. Гулака-Артемівського, травестуючи оди Горація «мовою п'яниць та жартівників», знаменували наступ. етап опанування можливостей Б. Довершеним зразком Б. в історії укр. літ-ри є «Енеїда» І. Котляревського, що сприяла поширенню Б. не тільки в усіх літ. жанрах, а й у публіцистиці, літ. критиці, епістолярії. Певний час це сприяло літ. розвиткові, процесам секуляризації та демократизації літ-ри. Проте у 30–40-х рр. 19 ст. Б. починає відходити на периферію літ. розвитку, стає ознакою консерватизму і нижчеартості. У спадщині письменників-класиків від Т. Шевченка до Л. Глібова, як і в літературі 20 ст., є цікаві

прикладі твор. переосмислення бурлеск. засобів. Нині в укр. мистецтві, зокрема в прозі й драматургії, спостерігається оновлення засобів Б., подекуди в контексті абсурдальності (Б. Жолдак, В. Даниленко та ін.). Поети групи [«Бу-Ба-Бу»](#) заклали поняття «Б.» у саму назву свого об'єднання.

Рекомендована література

1. P. Morillat. Scarron et le Genre Burlesque. Paris, 1888;
2. Бурлеск і травестія в українській поезії першої половини 19 ст. К., 1959;
3. Давній український гумор і сатира. К., 1959;
4. Яценко М. На рубежі літературних епох. К., 1977;
5. Чижевський Д. Історія української літератури. Т., 1994;
6. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К., 1994;
7. Нога Г. Звичаї тієї з давніх школярів бували... (Український святковий бурлеск XVII-XVIII ст.). К., 2001.

Бібліографічний опис:

Бурлеск / Е. С. Соловей // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-38118>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).